

"ABC- audit" auditor təşkilatı
İDARƏETMƏYƏ MƏSUL ŞƏXSLƏRLƏ ƏLAQƏ
Firmadaxili Audit Standartı

MÜNDƏRİCAT

Giriş	
Bu Firmadaxili Audit Standartının əhatə dairəsi	1
Əlaqənin rolu	2
Məqsədlər.....	3
Anlayışlar.....	3
Tələblər.....	4
İdarəetməyə məsul şəxslər	4
Nəzərə çatdırılmalı məsələlər	4
Əlaqə prosesi	5
Sənədləşmə	6

Giriş

Bu Firmadaxili Audit Standartının əhatə dairəsi

1. Bu Firmadaxili Audit Standartı (FDS) "ABC- audit" auditor təşkilatının auditorları və əməkdaşları üçün hazırlanmaqla, maliyyə hesabatlarının auditi zamanı idarəetməyə məsul şəxslərlə əlaqə sahəsində auditorun məsuliyyətindən bəhs edir. Bu Firmadaxili Audit Standartı müəssisənin idarəetmə strukturundan və ya olcundən asılı olmayaraq, tətbiq edilməsinə baxmayaraq, onun xüsusi tövsiyələri idarəetməyə məsul şəxslərin hamısının müəssisənin idarə edilməsinə cəlb olunduğu hallara və ictimai əhəmiyyətli qurumlara aiddir. Bu Firmadaxili Audit Standartı müəssisənin rəhbərliyi və ya idarəetmə funksiyaları həvalə edilməmiş sahibkarları ilə auditorun qarşılıqlı əlaqəsinə dair tələbləri müəyyən etmir.

2. Bu Firmadaxili Audit Standartı maliyyə hesabatlarının auditi kontekstində yazılmışdır, lakin idarəetməyə məsul şəxslər digər tarixi maliyyə məlumatlarının hazırlanmasına nəzarət etmək məsuliyyəti daşdığı zaman (zəruri olaraq şəraitlərə uyğunlaşmaqla) belə məlumatların auditinə də tətbiq oluna bilər.

3. Maliyyə hesabatlarının auditi zamanı ikitərəfli səmərəli informasiya əlaqəsinin əhəmiyyətini nəzərə alaraq, bu Firmadaxili Audit Standartı auditorun idarəetməyə məsul şəxslərlə əlaqəsi üçün hərtərəfli kompleks prinsiplər təklif edir, habelə bu cür qarşılıqlı əlaqənin bəzi konkret məsələlərini müəyyən edir. Nəzərə çatdırılmalı olan və bu Firmadaxili Audit Standartın tələblərini tamamlayan/təşkil edən əlavə məsələlər digər BAS-larda müəyyən edilir. Bundan əlavə, 265 sayılı BAS audit zamanı auditorun daxili nəzarətdə müəyyən etmiş olduğu mühüm çatışmazlıqların idarəetməyə məsul şəxslərlə əlaqəsi ilə bağlı xüsusi tələbləri müəyyən edir. Bu və ya digər BAS-ların tələb etmədiyi əlavə məsələlərin nəzərə çatdırılması qanun və ya qayda, müəssisə ilə razılıq, yaxud tapşırığa tətbiq olunan əlavə tələblər, məsələn, milli peşəkar mühasibat təşkilatının standartları tərəfindən əks etdirilə bilər. Bu Firmadaxili Audit Standartında olan heç bir muddəə istənilən digər məsələləri auditorun idarəetməyəməsul şəxslərin nəzərinə çatdırmasına mane olmur.

Əlaqənin rolu

4. Bu Firmadaxili Audit Standartında əsasən auditorun idarəetməyə məsul şəxslərlə əlaqəsi təsvir olunur. Buna baxmayaraq, ikitərəfli səmərəli əlaqə əsasən aşağıdakılara yardım göstərilməsi baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir:

(a) Bu tapşırıq kontekstində auditlə əlaqəli məsələlərin auditor və idarəetməyə məsul şəxslər tərəfindən başa düşülməsi və əməli əməkdaşlıq mühitinin yaradılması. Bu zaman auditorun mustəqilliyi və obyektivliyi qorunub saxlanır.

(b) İdarəetməyə məsul şəxslərdən auditorun müvafiq məlumatlar əldə etməsi. Məsələn, idarəetməyə məsul şəxslər müəssisə və onun mühitini başa düşməkdə, audit sübutlarının mənbələrini müəyyən etməkdə və konkret əməliyyat və hadisələr haqqında məlumat əldə etməkdə auditora yardım göstərə bilər; habelə

(c) İdarəetməyə məsul şəxslər tərəfindən maliyyə hesabatının hazırlanması prosesinə nəzarətlə bağlı öhdəliklərinin yerinə yetirilməsi və bununla da maliyyə hesabatlarında əhəmiyyətli təhriflər riskinin azaldılması.

5. Auditor bu Firmadaxili Audit Standartında ifadə edilmiş məsələləri nəzərə çatdırmağa görə məsuliyyət daşmasına baxmayaraq, rəhbərlik də idarəetmə əhəmiyyətli məsələlərin idarəetməyə məsul şəxslərin nəzərinə çatdırmağa borcludur. Auditorun bu məsələləri nəzərə çatdırması rəhbərliyi qeyd edilən məsuliyyətdən azad etmir. Eyni zamanda, auditorun məsuliyyəti dairəsində olan məsələləri rəhbərliyin idarəetməyə məsul şəxslərin nəzərinə çatdırması isə auditoru bu məsuliyyətdən azad etmir. Bununla belə, bu məsələlərin rəhbərlik tərəfindən xəbər verilməsi auditorun bu məsələləri idarəetməyə məsul şəxslərin nəzərinə çatdırmasının forma və ya muddətinə təsir edə bilər.

6. Firmadaxili Audit Standartının tələbinə əsasən, nəzərə çatırılmalı olan konkret məsələlər uzrə əlaqə hər bir auditin ayrılmaz bir hissəsidir. Bununla belə,

idarəetməyə məsul şəxslərin nəzərinə çatdırmaq üçün istənilən digər məsələləri müəyyən etməklə bağlı xüsusi prosedurların yerinə yetirməsini auditorndan tələb etmir.

7. Qanun və ya qaydalar auditorun müəyyən məsələləri idarəetməyə məsul şəxslərin nəzərinə çatdırmasını məhdudlaşdırma bilər. Məsələn, qanun və ya qaydalar faktiki və ya ehtimal edilən qanunsuz hərəkətin müvafiq dövlət orqanı tərəfindən araşdırılmasına zərər vura bilən nəzərə çatdırılmanı və ya digər hərəkəti qadağan edə bilər. Bəzi hallarda auditorun məxfiliklə bağlı öhdəlikləri ilə nəzərə çatdırmaqla bağlı öhdəlikləri arasında mürəkkəb ziddiyyətlər yarana bilər. Belə vəziyyətlərdə auditor hüquqi məsləhət almaq üçün muraciət edə bilər.

Məqsədlər

9. Auditorun məqsədləri aşağıdakılardır:

- (a) Maliyyə hesabatlarının auditi, habelə auditin planlaşdırılmış həcmi və müddətinə ümumi nəzarətlə bağlı auditorun məsuliyyəti barədə idarəetməyə məsul şəxslərin nəzərinə aydın informasiya çatdırmaq;
 - (b) İdarəetməyə məsul şəxslərdən auditə aid informasiya əldə etmək;
 - (c) İdarəetməyə məsul şəxsləri auditdən irəli gələn mühüm olan və onların maliyyə hesabatının verilməsi prosesinə nəzarət etməklə bağlı öhdəliyinə dair məlumatlarla vaxtında təmin etmək; habelə
 - (d) Auditorla idarəetməyə məsul şəxslər arasında ikitərəfli səmərəli əlaqəyə yardım göstərmək.
-
-
-

Anlayışlar

10. Firmadaxili Audit Standartının məqsədləri üçün aşağıdakı terminlər bu mənani daşıyır:

- (a) İdarəetməyə məsul şəxslər (Those charged with governance) – Muəssisənin strateji istiqamətinə nəzarətə görə məsuliyyət daşıyan və muəssisənin hesabatlılığı ilə, o cümlədən maliyyə hesabatının verilməsi prosesinə nəzarətlə bağlı öhdəlikləri olan şəxs(lər) və ya təşkilat(lar) (məsələn, korporativ qəyyum). Bəzi muəssisələr üçün idarəetməyə məsul şəxslərə rəhbər vəzifələrdə çalışan işçilər, məsələn, özəl və ya ictimai sektora aid muəssisənin İdarə Heyətinin icra komitəsinin üzvləri, yaxud sahibkar-menecer daxil ola bilər.
- (b) Rəhbərlik (Management) - Muəssisənin əməliyyatlarının yerinə yetirilməsinə görə icraçı qismində məsuliyyət daşıyan şəxs və ya şəxslər. Müəyyən yurisdiksiyalarda bəzi muəssisələrə gəlinə, rəhbərliyin tərkibinə idarəetməyə

məsul şəxslərin bəziləri və ya hamısı, məsələn, İdarə Heyətinin icra komitəsinin üzvləri və ya sahibkar-rəhbər daxildir.

Tələblər

İdarəetməyə məsul şəxslər

11. Auditor müəssisənin idarəetmə strukturu daxilində olan və əlaqə saxlanılmalı olduğu müvafiq şəxs(lər)i müəyyən etməlidir.

İdarəetməyə məsul şəxslərin altqrupu ilə əlaqə

12. Əgər auditor idarəetməyə məsul şəxslərin altqrupu, məsələn, Audit komitəsi, yaxud hər hansı bir ayrıca şəxslə əlaqə saxlayırsa, o, həmcinin, idarəetmə orqanı ilə əlaqə saxlamaq zərurətini də müəyyən etməlidir.

Müəssisənin idarə edilməsinin idarəetməyə məsul şəxslərin hamısına həvalə edildiyi hallar

13. Bəzi hallarda idarəetməyə məsul şəxslərin hamısı müəssisənin, məsələn, müəssisənin yeganə bir sahibkar tərəfindən idarə edildiyi və daha bir kimsənin idarəetmə rolu daşmadığı kiçik müəssisənin idarə edilməsinə cəlb olunurlar. Bu hallarda əgər bu Firmadaxili Audit Standartının tələb etdiyi məsələlər rəhbərliklə bağlı öhdəlikləri olan şəxs(lər)ə çatdırılırsa və həmin şəxs(lər), həmcinin, idarəetmə öhdəliklərinə malik olurlarsa, həmin məsələləri eyni şəxs(lər)ə onların öz idarəetmə rolunu yerinə yetirdiyi zaman bir daha çatdırmaq zəruri deyildir. Bu məsələlər 16(c) paragrafında qeyd olunur. Buna baxmayaraq, auditor əmin olmalıdır ki, rəhbərlik məsuliyyətinə malik olan şəxs(lər)lə əlaqə auditorun başqa hallarda əlaqə saxlayacağı şəxslərin hamısı ilə lazımi şəkildə əlaqə saxlamaq deməkdir.

Nəzərə çatdırılmalı məsələlər

Maliyyə hesabatlarının auditi zamanı auditorun məsuliyyəti

14. Auditor maliyyə hesabatlarının auditi ilə bağlı öz öhdəliklərini, o cümlədən aşağıdakıları idarəetməyə məsul şəxslərin nəzərinə çatdırmalıdır:

(a) Auditor idarəetməyə məsul şəxslərin nəzarəti ilə rəhbərlik tərəfindən hazırlanmış maliyyə hesabatına dair rəyin formalaşdırılması və ifadə edilməsinə görə məsuliyyət daşıyır; habelə

(b) Maliyyə hesabatlarının auditi rəhbərliyi və ya idarəetməyə məsul şəxsləri öz məsuliyyətindən azad etmir.

Auditin planlaşdırılmış həcmi və müddəti

15. Auditor auditin planlaşdırılmış həcmi və müddəti haqqında ümumi məlumatı idarəetməyə məsul şəxslərin nəzərinə çatdırmalıdır.

Auditin mühüm nəticələri

16. Auditor idarəetməyə məsul şəxslərin nəzərinə aşağıdakı informasiyanı çatdırmalıdır:

- (a) Muəssisənin mühasibat uçotu praktikası, o cümlədən uçot siyasəti, uçot qiymətləndirmələri və maliyyə hesabatında informasiyanın açıqlanmasının vacib keyfiyyət aspektləri haqqında auditorun mulahizələri. Müvafiq olarsa, auditor tətbiq olunan əsas maliyyə hesabatı prinsipləri cərcivəsində münasib olan mühüm mühasibat uçotu metodunun muəssisənin xüsusi şəraitlərinə müvafiq olmadığını hesab etməsinin səbəbini idarəetməyə məsul şəxslərə izah etməlidir;
- (b) Audit əsnasında təsaduf edilən mühüm cətinliklər;
- (c) İdarəetməyə məsul şəxslərin hamısı muəssisənin rəhbərliyinə cəlb olunmazsa:
 - (i) Audit zamanı ortaya çıxan və mövcud olarsa, rəhbərliklə muzakirə edilmiş və ya onun nəzərinə çatdırılmış mühüm məsələlər; habelə
 - (ii) Auditorun tələb etdiyi yazılı təsdiqləmələr;
- (d) Audit zamanı ortaya çıxan və mövcud olarsa, auditorun peşəkar muhakiməsinə əsasən, maliyyə hesabatının verilməsi prosesinə nəzarət üçün əhəmiyyətli olan digər məsələlər.

Auditorun müstəqilliyi

17. İctimai əhəmiyyətli qurumların auditi zamanı auditor idarəetməyə məsul şəxslərin nəzərinə aşağıdakı informasiyanı çatdırmalıdır:

- (a) Tapşırıq qrupunun və şirkətdə digər işçilərin, şirkətin və lazım gələrsə, şəbəkə şirkətlərinin müstəqilliklə bağlı müvafiq etik normalara riayət etməsi barədə bəyanatı; habelə
 - (i) Şirkət, şəbəkə şirkətləri və muəssisə arasında bütün münasibətlərin və auditorun peşəkar muhakiməsinə görə, müstəqilliyə təsir göstərə bilən digər məsələlərin, o cümlədən maliyyə hesabatının əhatə etdiyi dövr ərzində şirkət və şəbəkə şirkətlərinin muəssisəyə və onun bolmələrinə göstərdikləri audit və qeyri-audit xidmətləri üçün təyin olunmuş ümumi xərclərin təsviri. Bu xərclər kateqoriyalara ayrılmalıdır ki, auditorun müstəqilliyinə təsiri qiymətləndirməkdə idarəetməyə məsul şəxslərə yardım etsin; habelə
 - (ii) Müstəqilliyin məruz qaldığı müəyyən edilmiş təhlükələri aradan qaldırmaq və ya onları məqbul səviyyəyədək azaltmaq üçün tətbiq olunmuş müvafiq təhlükəsizlik tədbirlərinin təsviri.
-
-
-

Əlaqə prosesi

Əlaqə prosesinin hazırlanması

18. Auditor çatdırılmalı informasiyanın formasını, muddətini və güman edilən ümumi məzmununu idarəetməyə məsul şəxslərin nəzərinə çatdırmalıdır.

Əlaqənin forması

19. Əgər auditorun peşəkar muhəkiməsinə görə, şifahi xəbərdarlıq adekvat sayılmazsa, auditor audit zamanı əldə edilmiş mühüm nəticələri idarəetməyə məsul şəxslərin nəzərinə yazılı şəkildə çatdırmalıdır. Yazılı əlaqənin audit əsnasında ortaya çıxmış bütün məsələləri əks etdirməsi vacib deyildir.

20. 17-ci paragrafda nəzərdə tutulmuş hallarda auditor idarəetməyə məsul şəxslərə auditorun mustəqilliyi ilə bağlı yazılı məlumat verməlidir.

Əlaqənin müddəti

21. Auditor idarəetmə səlahiyyətlərinə malik şəxslərə vaxtında məlumat verməlidir.

Əlaqə prosesində uyğunluq

22. Auditor özü ilə idarəetməyə məsul şəxslər arasında ikitərəfli əlaqənin auditin məqsədinə uyğun olub-olmamasını dəyərləndirməlidir. Əgər uyğun deyildirsə, auditor əhəmiyyətli təhriflər riskinin özü tərəfindən qiymətləndirilməsinə və yetərli münasib audit sübutları əldə etmək imkanına təsirini dəyərləndirməli və müvafiq tədbirlər görməlidir.

Sənədləşmə

23. Əgər bu standartda nəzərdə tutulmuş məsələlər üzrə şifahi xəbər verilərsə, auditor nə zaman və kimə xəbər verildiyini audit sənədlərinə daxil etməlidir. Əgər bu informasiya yazılı şəkildə verilmişsə, onda auditor əlaqə sənədinin surətini audit sənədləşməsinin tərkib hissəsi kimi saxlamalıdır.
